

A NÉMET SZEMÉLYEGYESÍTŐ TÁRSASÁGOK JELLEMZŐI ÉS ELHATÁROLÁSUK MÁS TÁRSASÁGI FORMÁKTÓL

SZIKORA VERONIKA*

I. A személyegyesítő társaságok általános jellemzése

1. A személyegyesítő társaságok közös jellemzői

Egyetlen jogszabály sem ad meg egy – valamennyi társasági formát felölelő – általános „társaság”-definíciót. Így a személyegyesítő társaságok lényegi jellemzőit is a különböző törvényi szabályozásokból lehet megragadni.¹ Az alábbiakban ezeknek a fogalmi ismérveknek a kifejtésére kerül sor.

1.1. A személyhez kötöttség, mint fő jellemvonás

A személyhez kötöttség „vezérelve” („die Leitidee” der Personenbezogenheit)
A személyegyesítő társaság olyan személyeket fog egybe, amelyek között a személyes összefogásnak nagy jelentősége van. A viszonylag kis létszámú tagság miatt nagy szerephez jut a személyiség, a személyek „individualitása” (*die Individualität der Personen*). Ennek dominanciájából ered az, hogy az összefogás önállóan kevésbé jelenik meg a belső (a tagok egymás közti) és a külső (a harmadik személyekkel szembeni) jogviszonyokban. A személyegyesítő társaság „esszenciáját” ugyanis maguknak a tagoknak a személye (személyisége) adja. Ezek a társaságban résztvevő egyének a társaság sikeres működéséhez, és végső soron a közös cél eléréséhez a maguk szakértelmével, tudásával, bármiféle hasznos ismereteikkel járulnak hozzá és kevésbé jellemző módon a társaságba fektetett vagyonukkal. Tehát mivel itt a cél érdekében kifejtett tevékenységre helyeződik a hangsúly, ezért itt ez az ún. személyhez kötöttség elve (*„Leitidee der*

* DR. SZIKORA VERONIKA

egyetemi docens

Debreceni Egyetem ÁJK, Polgári Jogi Tanszék

¹ Kübler, Friedrich: *Gesellschaftsrecht: die privatrechtlichen Ordnungsstrukturen und Regelungsprobleme von Verbänden und Unternehmen; Ein Lehrbuch*, 5., neubearb. und erw. Aufl. – Heidelberg: Müller (1998) [A továbbiakban: KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵ ... (1998)] 21. p., 3. §, Kraft, Alfons – Kreutz, Peter: *Gesellschaftsrecht*, 11. neubearb. Aufl. – Neuwied; Kriftel; Berlin: Luchterland (2000) [A továbbiakban: KRAFT – KREUTZ: *Gesellschaftsrecht*¹¹ (2000)] 4. p.

Personenbezogenheit”) dominál. Mivel ezen ismérv határozza meg leginkább e társasági kategória „arculatát”, egyben „vezérelvnek” is tekinthető. Valószínűleg emiatt is használja cikkében *Westermann* találóan a „*Leitidee*” kifejezést.²

Mindezzel szemben a tőkeegyesítő társaságnál nem a személyhez kötöttség a lényeges, hanem a személytelen, tőkés jelleg, azaz a tőkeszerzés ill. a tőkéből való részesedés. Itt a tagok pusztán financiálisan, a befektetett tőkéjük révén vesznek részt a vállalkozásban úgy, hogy a törvényben meghatározott tőkeminimumot szolgáltatják.³ A társaság tagjai tehát a szerződésben meghatározottak szerint fognak össze annak érdekében, hogy a kitűzött célt együttes erővel valósítsák meg. Ennek során ugyan személyesen is közreműködhetnek, de nem ez a domináns. Elmondható tehát, hogy egy tőkeegyesítő társaság létrehozásával a tagok – a személyegyesítő társaságokkal ellentétben – nem a tevékenységüket, hanem a vagyonukat kívánják egyesíteni. Így aztán a cél ily módon történő elérésének elősegítése révén a tagok szorosan, jogilag is kapcsolódnak egymáshoz.

A fentiekből kifolyólag a személyegyesítő társaságokra jellemző egy sajátos „társasági jogi kötelék” („*gesellschaftsrechtliches Band*”), amely egyrészt a tagok között, másrészt a tagok és a társaság között áll fenn.

Az egyes tagok egymáshoz való viszonya a társaságon belül szoros és intenzív. Nemcsak a törvény, a szerződés vagy a *BGB* 242. § -ában foglaltakat kell követniük, betartaniuk, hanem különösen az a kötelezettségük, hogy figyelembe vegyék és kövessék a társaság érdekeit, valamint ennek megfelelően tevékenykedjenek.⁴

A személyhez kötöttség és a tagváltozás viszonya

Személyhez kötöttségi jellegre utal továbbá az, hogy a társasági tagok nem cserélődhetnek tetszés szerint: a tagváltozás ugyanis kihathat a társaságra is, hiszen a társaság léte erőteljesen függ a tagok személyétől.⁵ Ebből eredően a *HGB* 1998-as újraszabályozása előtt az olyan okok, mint pl. valamely tag halála, fel-

²Westermann, Harry.: *Handbuch der Personengesellschaften (Gesellschaften, Steuerrecht, Arbeitsrecht, Sozialversicherungsrecht)* Band 1. – Köln: Verlag Otto Schmidt, (1994) (begründet Westermann, Harry, seit 1989 fortgeführt von Westermann, Harm Peter) [A továbbiakban: WESTERMANN: *Handbuch der Personengesellschaften (...)* (1994)] 10. p.

³KRAFT – KREUTZ: *Gesellschaftsrecht*¹¹ (2000) 4-5. pp.

⁴KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 21. p., 3. § I.

⁵*Beck'sches Handbuch der Personengesellschaften (Gesellschaftsrecht-Steuerrecht)*, Müller, Welf, Hoffmann, Wolf-Dieter Hoffmann (Hrsg.) – München: Beck (1999) [A továbbiakban: *Beck – Handbuch der Personengesellschaften* (1999)] 1. § 7. p., Rz. 16.; WESTERMANN: *Handbuch der Personengesellschaften (...)* (1994) 10. p.

mondása vagy a csődeljárás megnyílt a még a társaság megszűnéséhez vezettek.⁶ A HGB – reformmal ez a rendelkezés megváltozott és ezek az okok már csak az illető tagnak a társaságból való kiválását eredményezi.⁷ Igaz, a hivatkozott jogszabály szerint a tagság átruházásához továbbra is a többi tag beleegyezése vagy valamilyen törvényi felhatalmazás szükséges.

A törvény abból indul ki, hogy a polgári jogi társaságból, illetve a kkt.-ből nem lehet kilépni, a részesedést harmadik személynek elidegeníteni sem lehet, hanem kizárólag azzal a feltétellel lehet a tagságot felmondani, ha működése teljesen megszűnik. A gyakorlat azonban főleg a kkt és a bt. esetében ma már másként alakul.⁸

A társaság ügyvitele és képvisellete

Mindezek mellett szintén a személyi kötöttség „vezérelvéből” fakad az, hogy a személyegyesítő társaságoknak nincs szervezeti struktúrája, tehát a tagok nem hoznak létre külön szervezetet az ügyvitelre és a képviselre, azaz a társaság igazgatására.⁹ A társaság létrehozásához nincs szükség „testületi” alapszabályra; azaz nincs szükség különleges névre, szervezeti előírásokra (alapító okiratra), és a társaságot a jogügyletek során képviselő szervekre. Sokkal inkább a tagok alapvető kötelezettsége az, hogy saját maguk tevékenykedjenek a társaság működéséért, tulajdonképpen maguk „a tagok a társaság szervei”. Ezt az „önigazgatás” (*Selbstorganshaft*) elvének nevezzük.¹⁰

Ebből az alapelvűből korlátozások és korlátozási lehetőségek alakulnak. A személyegyesítő kereskedelmi társaság (pl.: kkt., bt.) létrehozásához egy cégre van szükség, tehát egy névre, amely alatt kereskedelmi tevékenységet folytathatnak, részt vesznek a gazdasági forgalomban.¹¹ A társasági szerződés jogi képviseli

⁶ *Handelsgesetzbuch* vom 10. Mai 1897 (HGB): 131. és köv. §§.

⁷ *Gesetz zur Neuordnung des Kaufmanns- und Firmenrechts und zur Änderung anderer handels- und gesellschaftlicher Vorschriften* vom 22. 6. 1998 (*HrefG*) 131. § (2) bek.; *Bundesgesetzblatt* (BGBl): I. 1474.

⁸ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵ ... (1998) 21. p., 3. § I. és lásd még 7. § VI.

⁹ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵ ... (1998) 22. p.; Larenz, Karl: *Schuldrecht Besonderer Teil* 12. Aufl. – München: Beck (1981) [A továbbiakban: LARENZ: *Schuldrecht Besonderer Teil*¹² (1981)] 345. p.; Schmidt, Karsten: *Gesellschaftsrecht*, 3., voll. neubearb. Aufl. – Köln; Berlin; Bonn; München: Heymann (1997) [A továbbiakban: SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*² (1991)] 1385. p.

¹⁰ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵ ... (1998) 21. p., 3. § I.; WESTERMANN: *Handbuch der Personengesellschaften* ... (1994) 1. § 11. p., Rz. 9: „Die Organe der Gesellschaft sind Gesellschafter”.

¹¹ Vö. a HGB 17. §, 19. §, 105. és 161. §§.

selő/tanácsadó alkalmazását is előírhatja. A bírói gyakorlat azonban kivételes esetekben megengedi azt, hogy a kkt. vagy bt. egyes ügyviteli és képviseleti joggal rendelkező tagjaitól ügyviteli és képviseleti jogkörüket elvonják és nem társasági tagra ruházzák át.¹²

Ezzel szemben a testületek (*Körperschaften*) önálló szervezettel, szervekkel rendelkeznek, azaz a tagok önmaguktól elkülönülő szervezetet hoznak létre a társaság irányítására, ez pedig az „idegenigazgatás elvét” (*Fremdorganschaft*) jelenti. Nem feltétel azonban – ellentétben a személyegyesítő társaságokkal – hogy a tag, hasonlóan pl. a tőkeegyesítő társaságokhoz, az ügyviteli vagy a képviseleti munkában maga vegyen részt.¹³

A testületekhez képest a külső és belső jogviszonyokban a tagok kevésbé jelennek meg egységként, emiatt a tagok belső viszonyában a szavazás során nem a testületekre jellemző „többség elve” (*Mehrheitsprinzip*), hanem az „egyhangúság elve” (*Einstimmigkeitsprinzip*) érvényesül, tehát az igazgatás során a tagok egybehangzóan hozzák döntéseiket.

Eszerint ha a tagok hozzájárulása szükséges, akkor minden tagnak igenlően kell szavaznia; mindenkinek megvan azonban a lehetősége a vétóra. Különösen kivételes esetekben a beleegyezés megtagadása megsértheti mind a társaság, mind pedig a szembenálló tagok kötelezettségeit. Sőt a társaság szerződése taggyűlés összehívását is előírhatja, ahol a többség akarata lesz a döntő.¹⁴

1.2. A „flexibilitás” („Flexibilität”) mint jellegzetesség

A személyegyesítő társaságok esetében a „flexibilitás” kifejezés ezen társasági kategória nagyfokú alkalmazkodóképességére, azaz a széles körben történő alkalmazhatóságára utal, ami – a már fentebb kifejtett karakterjegyeken túlmenően – szintén meghatározó jellemvonásnak tekinthető. Másképpen úgy is meg lehetne fogalmazni, hogy ez esetben az a tulajdonságuk kerül előtérbe, amely által e társasági típusok jogi formájukat tekintve „képlékeny, szabadon formálható, alakítható konstrukcióknak” számítanak.¹⁵ Ezt több tényező is alátámasztja.¹⁶

A gazdasági élet számos területén ugyanis a személyegyesítő társaságok nagy jelentőséggel bírnak, ami ezen magas fokú „flexibilitásukkal” áll összefüggésben. Jogi rugalmasságuk abban rejlik, hogy optimális mértékben

¹² BGZH 33, 105. ff. [KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵ ... (1998) 21. p., 3. § I.].

¹³ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵ ... (1998) 22. p.

¹⁴ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵ ... (1998) 21. p., 3. § I.

¹⁵ Beck – *Handbuch der Personengesellschaften* (1999) előszava (*Vorwort*): „flexibeles, d.h. gestaltungsfüiges und gestaltungsoffenes Instrumentarium”.

¹⁶ Beck – *Handbuch der Personengesellschaften* (1999) 6-7. pp.

tudnak alkalmazkodni a különféle gazdasági igényekhez. Emellett szól az, hogy e jogi formából – a tőkeegyesítő társaságokhoz képest – jóval kevesebb kényszer származik.

Különösen a középszintű gazdaság területén mutatkozik meg eme népszerűségük, mivel itt a tagok személyes kötelezettségvállalása áll az előtérben. Noha az is igaz, hogy a statisztikai adatok alapján mindinkább megfigyelhető, hogy pl. a kft. a „kft. és társa. bt.”, illetve a kft. terhére veszt jelentőségéből, s a tőkeegyesítő társaságok népszerűbbé válnak.

Az alkalmazkodóképességük javarészt abból eredhet, hogy kereteik között a társasági célok igen széles palettája megvalósítható, így a tagok különféle érdekeit össze lehet egyeztetni. Ehhez pedig optimális jogi eszköznek bizonyulnak. Ez mutatkozik meg pl. egy bt. formájában működtetett családi vállalkozás esetében, ahol egyes tagok aktívan részt vesznek az ügyvezetésben, míg mások pusztán a vagyonukkal járulnak hozzá a társaság működéséhez.

Ugyanakkor adódhatnak olyan speciális helyzetek is, amelyek a társaságnak a személyegyesítő társaságok valamely formájában történő megalapítását indokolják. Így van ez különösen a csendes társaság esetében, amelynél az motiválja a feleket, hogy vállalkozásuk – ezzel együtt pedig az egymással szemben vállalt kötelezettségük – kifelé, tehát harmadik személyek irányában ne jelenjen meg. Anonimitásuk mindenekelőtt abban nyilvánul meg, hogy a csendestársaságot nem kell bejegyeztetni a cégjegyzékbe, ez a tény pedig tovább erősíti „flexibilis”, azaz rugalmas jellegüket, tehát széles körben történő alkalmazhatóságukat.

Az adójogi aspektusok sem elhanyagolható tényezők, megerősítendő a személyegyesítő társaságok nagyfokú rugalmasságát, ami pedig ezen konstrukciók – adójogi értelemben vett – átláthatóságából származik.¹⁷

Az alábbiakban összefoglalhatjuk, hogy konkrétan mely területeken jelenik meg ez a magas szintű „flexibilitás”.¹⁸

- személyegyesítő társaság „szigorú” jogi aktus nélkül is létrejöhet és ugyanígy meg is szűnhet;
- társasági tag természetes és jogi személy is lehet, sőt, akár külföldi, tehát a nemzeti határokat átlépő vonatkozással is rendelkezhet;
- egy egyszemélyes kft. és tsa. bt. fogalmilag saját magát is korlátozhatja, s a tagokra vonatkozó személyes felelősség kizárása

¹⁷ Ehhez a témához bővebben Beck – *Handbuch der Personengesellschaften* (1999) Ez a mű integráltan mutatja be a társasági jogot és az adójogot.

¹⁸ Beck – *Handbuch der Personengesellschaften* (1999) *Vorwort* (lásd fentebb).

éppen úgy fog érvényesülni, mint ahogyan egy tőkeegyesítő társaság esetében;

- személyegyesítő társaság akár több száz személyt is felvehet tagjai körébe, ami által egy „nyilvánosan működő részvénytársaság” (*Publikumsaktiengesellschaft*) struktúrájához fog hasonlítani. Ennek alapján lehet ezt a típust ún. nyilvánosan működő személyegyesítő társaságnak nevezni (*Publikumspersonengesellschaft*);
- személyegyesítő társaságot úgy is lehet alapítani, hogy kifelé, azaz harmadik személyek irányában a társaság mint társas vállalkozás ne jelenjen meg, csak a belső, tehát a tagok egymáshoz való viszonyában (csendestársaság);
- személyegyesítő társaság tagja tagságát átruházhatja kívülálló személyre;
- személyegyesítő társaságoknál megengedett a különálló gazdasági szervezet jogi elválasztása;
- személyegyesítő társaság révén megvalósíthatók alapvető vállalkozói célok
 - konszernben,
 - vegyes vállalat (*Joint Venture*) keretében,
 - munkaközösségeként,
 - az átalakulásnál;
- a személyegyesítő társaság sajátosságai megmutatkoznak a gazdasági élet olyan fontos területein, mint amilyen
 - a számvitel,
 - az adóból eredő nyereség elosztása,
 - a vállalatvásárlás vagy
 - a gazdasági válság során;
- és arról sem szabad megfeledkezni, hogy e társasági típus életünk meghatározó szakaszaiban is megjelenik, pl.: öröklés, ajándékozás vagy egyes vagyoni helyzetek szabályozásakor.

Mіндеzek miatt ez a „flexibilitás” összességében tehát az élethez való nagyfokú alkalmazkodási képességet, egyfajta „életközelséget” is jelenthet.

2. Belső (Innen-) és külső társaságok (*Außengesellschaft*)

A teljes társasági jog megértéséhez a belső és külső viszonyok megkülönböztetése alapvető jelentőségű: belső viszony (*Innenverhältnis*) alatt a társasági tagok egymáshoz való kapcsolatát kell érteni, külső viszony (*Außenverhältnis*) alatt a társaság harmadik személyhez való viszonyát.

Egészen érdekes kérdéseket vet fel, ha több személy számára egymáshoz való kapcsolatukban a társasági jog érvényes. A tagok például a közös társasági vagyonhoz való hozzájárulás teljesítésére, a társaság vállalkozásában való közreműködésre, általánosságban is kölcsönös hűségre kötelezettek, vagy ők harmadik személlyel szemben közösségben társaságként lépnek fel.

Attól a kérdéstől, hogy egy társasági tag a többi társasági taggal szemben jogosult-e bizonyos cselekményt megtenni (belső viszony), élesen elkülönítendő az a kérdés, vajon, ha a tárgyalást lefolytatja, a társaság harmadik személlyel szemben kötelezett-e (külső viszony).

A belső viszonyban a veszteség elosztása és a külső kapcsolatban a társasági tartozásokért való felelősség, tehát harmadik személlyel szemben, egészen különböző módon szabályozható stb.¹⁹

A személyegyesítő társaságokat, ezen szempont alapján két fő csoportra, külső és belső társaságokra oszthatjuk, attól függően, hogy a társaság külső viszonyaiban jogi egységként lép fel (külső társaságok, *Außengesellschaften*), ellentétben azokkal a társaságokkal (belső társaságok, *Innengesellschaften*), ahol harmadik személyekkel szemben nem a társaság lép fel, és a társasági viszony csak a társasági tagok egymáshoz való viszonyában nyilvánul meg.²⁰

Ez a megkülönböztetés csak a jogi személyiség nélküli társaságok esetében játszik szerepet, mert a jogképes társulások (*rechtsfähige Verbände*) szükségszerűen egységként lépnek fel külső jogviszonyaikkban és ezért külső társaságok.²¹

2.1. Belső társaság (Innengesellschaft)

Belső társaságnak minősül az a társaság, amelyben a tagok a társaságon kívülre nem közösen lépnek fel, a belső társaságok kifelé nem jelennek meg, mivel csupán a belső, azaz a tagok egymáshoz való viszonyát illetően számítanak társaságoknak.²²

Az érdekeltek pusztán a belső viszonyt is alárendelhetik társasági szabályoknak, miközben ők a külvilág felé nem közösségszerűen lépnek fel. Ebben az esetben tiszta belső társaságról beszélünk.

Tipikus formája a csendes társaság (*stille Gesellschaft, StG*), amelynél a csendestárs (*stiller Gesellschafter*) egy másik tag kereskedelmi ügyleteiben oly

¹⁹ Hueck, Götz: *Gesellschaftsrecht*, 19., voll. neubearb. Aufl. – München: Beck (1991) [A továbbiakban: HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991)] 11-12. pp., 2. § III.

²⁰ WESTERMANN.: *Handbuch der Personengesellschaften (...)* (1994) 21. p., Rz. 19. és 31. p., Rz. 29.

²¹ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 11. p., 2. § III.

²² HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 7-8. pp.

módon működik közre, hogy befektetése a másik vagyónába megy át és kizárólag ő lesz az ügyletek jogosultja és kötelezettje.²³ Ekkor a tőkét biztosító személy egy kereskedő vállalkozásában oly módon részesedik, hogy a külvilág felé egyedül az utóbbi képviseli a céget és a vállalkozást a neve alatt működteti.

Még a polgári jogi társaságot (*BGB-G*) is meg lehet formálni – a szerződési szabadság adta lehetőséggel élve – eltérően a törvényes normál típustól, tisztán belső társaságként. Ez az atipikus polgári jogi társaság (*atypische BGB-G.*)²⁴

Egy belső társaság esetén egy közös társasági jelölés nem szükséges, sőt, egy társasági cég nem lehetséges és nincs tulajdonképpeni társasági vagyon, mivel egy közös vagyon szükségszerűen harmadik személy irányába való kapcsolatokat hozna magával. Többszörösen hallhattuk, ha egy a társasági célnak szentelt vagyon rendelkezésre áll, az megillet egy társasági tagot egyedül, ahogy a csendes-társaságnál, vagy lehetséges az is, ami persze ritkább, hogy több társasági tagot illet meg meghatározott részesedés az egyes tárgyakon. Egy belső tagjai között egy ilyen társasági vagyon tekintetében csak kötelmi jogi kapcsolatok állnak fel.²⁵ Egyes esetekben a polgári jogi társaság (*BGB-G*) is átalakulhat a tagjai által tisztán belső társasággá.²⁶

2.2. Külső társaság (*Außengesellschaft*)

A jogviszonyokban való fellépésüket tekintve az a jellemző, hogy a külső társaságok a társaság és a harmadik személyek viszonyában, tehát a külső jogviszonyban jogi egységként (*rechtliche Einheit*) lépnek fel, az esetek döntő többségében, mint cégek (*Firmen*) jelennek meg.²⁷

Minden jogképes társaság külső társaság, mivel szükségszerűen így működhet. A közkereseti társaság (*OHG*) és a betéti társaság (*KG*) is szükségszerű-

²³ HGB 230. § I, II. Ezt magyar szerzők tanulmányaiban is olvashatjuk, pl.: Berke Barna – Fazekas Judit – Gadó Gábor – Király Miklós – Kisfaludy András – Miskolczi Bodnár Péter: *Európai társasági jog* (szerk.: Miskolczi Bodnár Péter) – Budapest: KJK-KERSZÖV (2000) [A továbbiakban: BERKE – FAZEKAS – GADÓ (...)] (szerk.: MISKOLCZI BODNÁR P.): *Európai társasági jog* (2000)] 42. p.; Papp Tekla: *Rövid bevezetés a német társasági jogba*, Jogelméleti Szemle (szerk.: Pokol Béla), 3/2002, <http://www.extra.hu/jesz/papp11.html> [A továbbiakban: PAPP: *Rövid bevezetés a német társasági jogba*, JESZ (2002/3)] 1-12. pp.

²⁴ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 12. p., 2. § III.

²⁵ Uo. 12. p., 2. § III.

²⁶ Hopt, Klaus J. – Hehl, Günther – Vollrath, Hans-Joachim: *Handels- und Gesellschaftsrecht* – München: Beck (1996) [A továbbiakban: HOPT – HEHL – VOLLRATH: *Handels- und Gesellschaftsrecht* (1996)] 20. p., Rz. 27.

²⁷ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 7-8. pp.

en külső társaság, mivel a kereskedelmi üzletek iparszerű üzése közben kifelé, a társaságon kívülre irányozott. Főszabály szerint a polgári jogi társaság (*BGB-G*) is külső társaság, mindenekelőtt akkor, ha egy közös vagyon képződik, ami harmadik személyek iránti kapcsolatokat hoz magával. Ezekben az esetekben a társaságban még egy belső kapcsolat is létezik a tagok egymás közötti jogviszonyában. Ez abból következik, hogy a közös cél követése érdekében a társaság tagjainak egyezsége szükséges, mivel egyezség nélkül egyetlen társaság sem létezhet. A belső és a külső társaság közötti különbségtétel az egész társasági jogra érvényes.²⁸

Egy társaság nem lehet pusztán kültársaság. Ha modellezzük, hogy csak a külső viszonyban lépnek fel a személyek mint társasági tagok, anélkül, hogy a belső viszonyban társaságilag szervezettek lennének, úgy a harmadik személy védelmére ugyan a társasági jog egyes szabályai alkalmazást nyerhetnek, azonban egy valós társaság nem létezhet.²⁹

Míndezekek alapján:

- *külső személyegyesítő társaságnak* minősül:
 - az összes kereskedelmi társaság, amelyek szükségszerűen külső társaságok,³⁰
 - a közkereseti társaság (*OHG*),
 - a betéti társaság (*KG*),
 - az EWIV és
 - a polgári jogi társaság (*BGB-G*),
- míg a *belső személyegyesítő társaságok* egyetlen formája a csendes társaság (*stG*), amelynek létezik tipikus és atipikus formája (*typische und atypische stille Gesellschaften*) és bizonyos esetekben a polgári jogi társaság.

II. A személyegyesítő társaságok elhatárolása más formáktól

Az elhatárolási – csoportosítási szempontok

A német jogirodalomban fellelhető források segítségével hívásával, két aspektus szerinti taglalást láthatunk. Az egyikben a *jogforrási* háttérbe ágyazva³¹, a má-

²⁸ HOPT – HEHL – VOLLRATH: *Handels- und Gesellschaftsrecht* (1996) 21. p., Rz. 28.

²⁹ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 12. p., 2. § III.

³⁰ Vö. RGZ 165, 265, és BGHZ 10, 48.

³¹ Részletes kifejtését lásd a jogforrás szerinti csoportosításnál.

sikban egy *teoretikus* megközelítésben ismerhetjük meg a társaságok rendszertani elhelyezkedését.³²

Teoretikus osztályozás

Mint ahogyan arról már korábban is szóltunk, a legtágabb értelemben vett társaságoknak alapvetően három nagy csoportját különböztethetjük meg: a személyegyesítő társaságokat (*Personengesellschaften*), a testületeket (*Körperschaften*), illetve a „bizonyos területek speciális formáinak” (*Sonderformen für bestimmte Bereiche*) gyűjtőcsoportját.

Mindegyik osztály együttes jellemzője, hogy tagjaik az adott társasági forma létrehozásával valamilyen közös cél elérése érdekében alakítanak ki maguk között tartós kapcsolatot. A továbbiakban a testületek két alapvető kategóriájának – az egyesületeknek (*Vereine*) és a tőkeegyesítő társaságoknak (*Kapitalgesellschaften*) – a személyegyesítő társaságoktól történő elhatárolása kerül bemutatásra.

Az elhatárolás lényege tulajdonképpen abban rejlik, hogy a társaság mennyire különül el tagjaitól. Ennek mértéke az egyes testületi típusoknál különböző lehet. Az egyesületeket és a tőkeegyesítő társaságokat az alábbi közös jegyek különböztetik meg a személyegyesítő társaságoktól:³³

1. A személyegyesítő társaságok és a testületek összevetése

A személyegyesítő társaság (Personengesellschaft)

A személyegyesítő társaság [vagy a szűkebb értelemben vett társaság (*Gesellschaft*)] és a testület közötti szerkezeti különbség a polgári jogban a társaság (*BGB 705. §§ ff.*) és a jogképes egyesület ellentétes típusaiban nyilvánul meg. Ez a kereskedelmi jogi ellentét a „személyegyesítő kereskedelmi társaságok” (*Personenhandelsgesellschaften*) és a „tőkeegyesítő társaságok” („*Kapitalgesellschaften*”) fogalmaiban fejeződik ki.

³² Magyar szerzők tollából különböző szempontok szerinti rendszerben ismerhetjük meg a német társasági jog rendszerét. Például: SÁNDOR, T.: *A társasági jog alapjai az NSZK-ban* (1989) 689-696. pp.; PAPP: *Rövid bevezetés a német társasági jogba*, JESZ (2002/3) 1-12. pp.; BERKE – FAZEKAS – GADÓ (...) (szerk.: MISKOLCZI BODNÁR P.): *Európai társasági jog* (2000) 39-50. pp.; SÁRKÖZY: *A magyar társasági jog Európában...* (2001) 28-32. pp., CSIBI: *A német társasági jog áttekintése*, Kereskedelmi Jogi Értesítő 1995/1. 14-21. pp. Jelen bemutatásunk azonban a német forrásokra támaszkodik.

³³ Wank, Rolf: *Personengesellschaftsrecht (Wiederholungs- und Vertiefungskurs in den Kerngebieten des Rechts Band 12)* – Neuwied, Kriftel, Berlin: Luchterland (1996) [A továbbiakban: WANK: *Personengesellschaftsrecht* (1996)] 7-8. pp.

Az említett tipikus szervezeti formák egyes elemei kicserélődhetnek és kombinálódhatnak: a BGB 54. §-a úgy rendelkezik, hogy a nem jogképes egyesület polgári jogi társaságként kell kezelni. A társasági joggyakorlatban számos köztes és kevert társaságforma létezik, ezek közül a legismertebb a „kft. és társaság bt.” Ebből az következik, hogy a „személyegyesítő társaság” (*Personengesellschaft*) és a „testület” (*Körperschaft*) egy ideáltipikus ellentét (*idealtypischer Gegensatz*) jelölnek és nem két egymást kölcsönösen kizáró tényállást.³⁴

A személyegyesítő társaság az egyes társasági tagok személyére irányul. Alapesetben a tagok személyesen közreműködnek, és személyesen felelnek. Alaptípusa a polgári jogi társaság (*BGB-B*), amely nem jogi személy és vita tárgyát képezi, hogy jogok és kötelezettségek alanya lehet-e.³⁵

Testület (*Körperschaft*)

A testület olyan személyegyesülés, amely – mint ahogyan azt már a tőkeegyesítő társaságoknál kifejtettük – független a tagok személyében bekövetkező változástól. A testület a tagok összességére helyezi a hangsúlyt.³⁶

Alaptípusa a jogképes egyesület (*rechtsfähiger Verein*). Az egyesületen (*Verein*), a testület alapformáján, és az említett tőkeegyesítő társaságokon kívül ehhez a csoporthoz tartozik még a szövetkezet (*Genossenschaft*).³⁷

- a) Az egyesületek kategorizálása során megkülönböztünk jogképes és jogképeség nélküli formát, illetve nem gazdasági célra alakult (*Idealverein*) és gazdasági haszonszerzés céljára létrejött egyesületet (*wirtschaftlicher Verein*)
- b) A tőkeegyesítő társaságokon belül tünteti fel:
 - a részvénytársaságot (*Aktiengesellschaft, AG*)
 - a betéti részvénytársaságot (*Kommanditgesellschaft auf Aktien, KGaA*)
 - a korlátolt felelősségű társaságot (*Gesellschaft mit beschränkter Haftung, GmbH*)
- c) A szövetkezetek közül a bejegyzett szövetkezetek (*eingetragene Genossenschaft, eG*) tartoznak ebbe a körbe.

³⁴ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵ ... (1998) 20. p.

³⁵ HOPT – HEHL – VOLLRATH: *Handels- und Gesellschaftsrecht* (1996) 20. p., Rz. 24.

³⁶ Mindez megfigyelhető az alapszabály természetében, bizonyos szerveinek megalakításakor, mint pl. az igazgatóság és a taggyűlés létrehozatalakor.

³⁷ HOPT – HEHL – VOLLRATH: *Handels- und Gesellschaftsrecht* (1996) 20. p., Rz. 25.

A testület (*Körperschaft*) vagy korporáció (*Korporation*) az elképzelések szerint egy nagyobb személyegyesülés, azaz nagyobb számú taggal rendelkezik. Tipikus jellegzetességei a következők:³⁸

A testület túléli a tagjait; létezését a tagok halála, csőd, belépés, kilépés, illetve a társasági tagsági jogok átruházása (pl.: a részvények vagy kft.-üzletrészek elidegenítése vagy megszerzése) alapvetően nem érinti. A tagok a társasági jogviszonyt felmondás útján sem szüntethetik meg.

Az egyesületek és a tőkeegyesítő társaságok testületeket alapítanak; s szükségük van egy névre, mely alatt jogügyleteket végezhetnek, és egy alapító okiratra/alapszabályra, mely meghatározza szervezeti felépítésüket. Szervezetük differenciált; legkevesebb két szervük van: a tagok gyűlése és az igazgatóság (kft.-nél az ügyvezető). Az igazgatóság tagjai nem feltétlenül társasági tagok is egyszerre [„külső vagy harmadik szervezet” elve („*Fremd- oder Drittorganshaft*”)].

A döntéseket alapvetően a többségi elv (*Mehrheitsprinzip*) alapján hozzák; de törvény vagy az alapító okirat minősített többséget is előírhat. A többségi elv azonban csak a szervezeti renden belül érvényesül: a tagot csak törvényben vagy az alapító okiratban szereplő ok esetében lehet kizárni; illetve a tag kiváltságait beleegyezése nélkül nem lehet csorbítani. (*BGB* 35. §)

Az alapító okirat – pl. kevés tagból álló kft. esetén – egyhangúságot is előírhat. A többség meghatározására többféle eljárás létezik: egyesületek és szövetkezetek esetén a személyes jelenlét a döntő, amíg az rt. és a kft. esetében a tőkerészesedés számít.³⁹

A tagok és az egyesület, illetve a tőkeegyesítő társaság ügyletei között szigorú az elkülönülés.⁴⁰ Ennek érdekében a testület ex lege jogképességgel rendelkezik. Jogi személy és egyedüli tulajdonosa a társaság vagyonának, a tagok csak a tagsági jogok felett rendelkezhetnek, személyesen nem felelnek az rt. vagy az egyesület tartozásaiért. A *BGB* azonban ezt az alapelvet a jogképességgel nem rendelkező egyesület esetében nem alkalmazza.

Az egyes tagok társasághoz és a többi taghoz való viszonya, kötődése nem olyan szoros és intenzív, mint a személyegyesítő társaság esetében.⁴¹

³⁸ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵ ... (1998) 22. p., 3. § II.

³⁹ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵ ... (1998) 22. p., 3. § II.

⁴⁰ Ez lehetséges, mivel a törvényhozó a testületeknek jogképességet (*Rechtsfähigkeit*) biztosított. Hohloch, Gerhard: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht / Deutschland*, in: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht*, Hohloch, Gerhard (Hrsg.) – Herne; Berlin: Verl. für Rechts- und Anwaltspraxis (1997) [A továbbiakban: HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997)] 12-13. pp., Rz. 14.

⁴¹ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵ ... (1998) 22. p., 3. § II.

A személyegyesülés és a testület közötti megkülönböztetéshez további alapot szolgáltat az, ha visszanyúlunk a belső és külső társaság ismertető jegyeihez. Ennél a belső társaságot a társaság tagjainak egymás közti viszonyai, a külső társaságot pedig a társaság tagjainak a harmadik személyekhez fűződő viszonyai jellemzik. Testület lehet egyszerre belső és külső társaság is. Személyegyesítő társaság – mint ahogyan a csendes társaság példáján is látható – létezhet pusztán belső társaságként. A különbség a testületek kényszerű jogképességében mutatkozik meg. Jogképes szövethatóságok szükségszerűen egységként vesznek részt a jogi életben, és ezért mindig külső társaságok.⁴²

A következő táblázat két fontosabb társaság-típus különbségeit emeli ki:

Személyegyesítő társaságok (<i>Personengesellschaften</i>)	Testületek (<i>Körperschaften</i>)
Mint ahogyan arra az elnevezés is utal – a személyi jelleg, az individuum, tehát a tagok személye meghatározó tényező: a tagok a kitűzött cél elérése érdekében szorosan összefognak, s ezért a személyhez kötöttség dominál	Kevésbé van jelentősége a tagok személyiségének, mivel a testület a tagoktól önálló jogi létet nyert egységnek tekinthető
A tagok személyében bekövetkező változások alapjaiban érintik a társaság létét is: a tagok halála, megszűnése, felmondása rendszerint a társaság megszűnéséhez vezethet, hacsak a társasági szerződés eltérően nem rendelkezik.	A testületek körébe tartozó társaság léte nem függ tagjaitól, a társasághoz való tartozás nem feltétele a társaság létének, tehát a tagváltozás nem hat ki a társaságra.
Az öngazgatás elvéből (<i>Prinzip der Selbstorganschaft</i>) következik az, hogy ezen társaságoknak nincsenek önálló szerveik, mivel maguknak a tagoknak a feladata az ügyvitel és a képviselés, azaz e funkciók szorosan kapcsolódnak a tagsági jogviszonyhoz.	A szervezet irányítása – az idegenigazgatás elvéből (<i>Prinzip der Fremdorganschaft</i>) kifolyólag – önálló szervezeti struktúra keretében történik, ahol az ügyvitellel és képviseléssel kapcsolatos feladatokat akár tagsági jogviszonyban nem álló személy is elláthatja.

⁴² HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 13. p., Rz. 15.

<p>A személyegyesítő társaságok jogalanyiségének megítélése vitatott a német jogban. Az uralkodó felfogás szerint ugyanis nem a társaságok, hanem a tagok "az általuk alkotott egységben" rendelkeznek jogképességgel. Bár az újabb tudományos nézet képviselői már e társaságok jogképességét hirdetik.</p>	<p>A testületek, mint önálló jogalanyok jogi személyek, jogképesek, így saját cégnevük alatt jogokat szerezhetnek, kötelezettségeket vállalhatnak.</p>
<p>A tagok saját vagyonukkal is, tehát közvetlenül és korlátlanul felelnek a társaság kötelezettségeiért.</p>	<p>A társaság által vállalt kötelezettségekért csak a társasági vagyon felel.</p>
<p>Valamennyi tag együttes döntési jogosultsággal rendelkezik.</p>	<p>A szótöbbség elve érvényesül.</p>

Az egyesület (testület) és a szűkebb értelemben vett társaság közötti különbség nem vitathatatlan. A különbség mindenekelőtt az alábbi pontokban látható:⁴³

Tagsági kötődés (Mitgliedschaftliche Bindung)

Az egyesület célja túlhaladja a tagok egyéni személyiségét és tőlük független. Ezzel szemben a társaság alapvetően az ő tagállományától függ; egy erősebb személyes kötődésen nyugszik.⁴⁴ – Az egyesületnél ezért a tagváltás alapvetően megengedett, a társaságnál nem. Persze egyedi esetekben a tagok be- vagy kilépése a társaságnál is elképzelhető, azonban ez csupán kivétel, hiszen ehhez általában az összes társasági tag hozzájárulása szükséges.

Pl.: Egy közkereseti társaságban lévő részesedést az összes társasági tag hozzájárulása nélkül nem lehet elidegeníteni, míg a részvény ezzel szemben sza-

⁴³ A szűkebb értelemben vett társaságokhoz tartoznak a polgári jogi társaság (*BGB-G*) mellett a közkereseti társaság, a betéti társaság, a csendestársaság és az egyes testületi elemek ellenére (különösen harmadik fél-szervezet, nem tag üzletvezető lehetséges) az *EWIV*, sőt még a hajózási vállalat (*Reederei*) is, amely a testületekhez egyébként erősen közelít és egy átmeneti formát képez. Lásd: HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 10-11. p., 2. § II.

⁴⁴ A részletes kifejtését lásd a személyegyesítő társaságok (*Personengesellschaften*) részben.

badon átruházható. Ezért a közkereseti társaság társaságnak számít, a részvénytársaság pedig – nevével ellentétben – egyesület (testület).⁴⁵

Szervezeti struktúra (Organisatorische Struktur)

Az egyesületnek egységes egészként kell szerveződnie, azaz rendelkezni kell alapszabállyal, bizonyos szervekkel (elnökség, taggyűlés) és saját névvel. A hasonló – testületi – szervezet szükségessége miatt az ilyenemű személyegyesüléseket általánosan testületekként is jelöljük. A társaságnál ez ugyan hasonló lehet, de alapvetően nem szükséges. Tehát újból nem abszolút ellentétekről szól ez, inkább az átfedések jellemzőek.

Pl.: A közkereseti társaságnak egységes neve van (*Firma*), a társaságot az egyes társasági tagok képviselik, hasonlóan, mint a részvénytársaságot az igazgatóság. Ezért a *BGB* 31. §-a, azaz az egyesületi jog meghatározása, analógia alapján alkalmazható. Azonban a társasági jelleg túlsúlyban van: a *HGB* 105. § 2. bek. ezért mondja ki a *BGB* társasági jogának alkalmazhatóságát.⁴⁶

2. Külső- és belső társaság – a személyegyesítő társaságok és a testületek összehasonlítása kapcsán

A személyegyesítő társaság és a testület további különbsége a következő: a testület egyszerre belső és külső társaság is, mivel a belső és a külső kapcsolatokban is joghatások kiváltására alkalmas. A személyegyesítő társaság ezzel szemben tiszta belső társaság is lehet, amely a társaságon kívülre nem fejt ki jogi hatásokat.

A belső és külső kapcsolatok közötti különbségtétel alapvető fontosságú az egész társasági jogban. Belső kapcsolatok alatt a tagok egymáshoz való viszonyát értjük, a külső kapcsolatok pedig a társaság harmadik személyekkel illetve más társaságokkal való viszonyát jelentik. A jogképes szervezetek – külső társaságokként – szükségképpen egy egységként vesznek részt a jogéletben.⁴⁷

Egy testület létrehozásához olyan szervezet kialakítására van szükség, amely a társaságon kívülre is fellép és joghatások kiváltására alkalmas; ezért a tőkeegyesítő társaságok és az egyesületek nemcsak belső, hanem mindig külső társaságok is. Másként működik ez a személyegyesítő társaságoknál; ezek kizá-

⁴⁵ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 10-11. pp., 2. § II. 1. pont

⁴⁶ Uo. 11. p., 2. § II. 2. pont

⁴⁷ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵ ... (1998) 24. p., 3. § IV., HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 13. p., Rz. 4.

ról a belső kapcsolataikat szabályozzák, ami azt jelenti, hogy „tisztá” belső társaságként (*reine Innengesellschaft*) tevékenykednek.⁴⁸

Míg a fentiekből is kiderült, hogy tiszta belső társaság létezhet, addig tiszta külső társaságról nem beszélhetünk: egy társaság ténykedése nem koncentrálnodhat kizárólag a külső kapcsolatokra. Ez vonatkozik a „álszavatosság” esetére is. Ha A és B mint kkt. tagok lépnek fel, holott a kkt. nem létezik, akkor a kkt. szabályai szerint jóhiszemű harmadik személyek útján kell eljárniuk; annak ellenére, hogy a társaság nem jött létre.⁴⁹

3. Személyegyesítő társaságok és egyesületek (*Personengesellschaften und Vereine*)

Személyegyesítő társaságok a polgári jogi társaság (*BGB-G*), a közkereseti társaság (*OHG*), a betéti társaság (*KG*) a partneri társaság (*Partnerschaftsgesellschaft, PartG*) és a csendes társaság (*StG*). Az egyesülés itt a tagok közötti személyes bizalom elvén nyugszik. Emiatt a személyegyesítő társaság fennmaradása a tagság összetételének állandóságától függ. Ez többek között a következőket jelenti:

- kétség esetén a társaság a tag halálával megszűnik (*BGB 727. §*),
- főszabály szerint a társaság egyetlen tagja sem köteles a saját akaratával ellentétben más tag akaratának eleget tenni

Példa: A közkereseti társaságban, amely egy tipikus személyegyesítő társaság, meglévő részesedés nem ruházható át a tagok mindegyikének beleegyezése nélkül olyan személyre, aki addig nem volt tagja a társaságnak. Ez a szabály a tagok védelmét szolgálja. Ettől a társasági szerződésben elfogadott kitételrel lehet eltérni.⁵⁰

A személyegyesítő társaságokra vonatkozó jogi szabályozást a *BGB* és a *HGB* tartalmazza. A polgári jogi társaságra vonatkozó szabályok a kkt. (*OHG*), a bt. (*KG*) a partneri társaság (*Partnerschaftsgesellschaft, PartG*) és a csendes tár-

⁴⁸ Minden esetben ilyenek a csendes társaságok (*stille Gesellschaft*), hasonlóan az alérdekeltséghez (*Unterbeteiligung*). Gyakori az alkalmi társaságnál is (*Gelegenheitsgesellschaft*). Az kkt. (*OHG*) és a bt. (*KG*) a gazdasági forgalomban megjelenik közös név alatt, mindkettő kültársaság is egyben (*BGZH 10, 44, 48.*)

⁴⁹ KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 24. p., 3. § IV.

⁵⁰ Eisenhardt, Ulrich: *Gesellschaftsrecht*, 10., erg. und überarb. Aufl. – München: Beck (2002) [A továbbiakban: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002)] 8. p., Rz. 12.

saság (*StG*) esetén is alkalmazhatóak, kivéve, ha a *HGB* a *BGB*-hez képest külön-, illetve eltérő szabályokat tartalmaz.⁵¹

A jogképes egyesület jogi személy és ennek megfelelően a tagok kicserélődésétől független. Az egyesület céljának túl kell mutatnia a tagok egyéni céljain. Az egyesület akkor is fennáll tehát, ha egy vagy több tagja kiválik. Elvileg a tagság teljes kicserélődése is elképzelhető.

Az egyesülési formák azon csoportjába tartozik többek között a részvénytársaság (*AG*) és a kft. (*GmbH*) is, amelyek a bejegyzett egyesületre vezethetők vissza, és emiatt ugyancsak jogi személyiséggel rendelkeznek, habár ezek is társasági megnevezést kaptak.

A jogi személyiséggel rendelkező társaság akkor is fennmarad, ha csak egy tagja van. Ez azt jelenti például, hogy egy rt. vagy kft. akkor is tovább működhet, ha a részesedés (részvény vagy üzletrész) a tagok kiválása miatt egy személy kezében egyesül. Sőt, egy kft.-t vagy rt.-t akár egyszemélyes formában (*Einmann-GmbH*) is lehet alapítani.⁵²

Kérdéses, hogy létezhet-e egyszemélyes személyegyesítő társaság (*Einmann-Personengesellschaften*). Miközben egyszemélyes társaság jogszerű alapítása nem lehetséges, az egyszemélyes személyegyesítő társaság, mint utód- vagy felszámoló társaság (*Fortsetzungs- oder Liquidationsgesellschaft*) léte régóta vitatott téma.⁵³ Weimar rámutat az európai közösségi jog európai gazdasági érdekegyesülésre (*EWIV*) vonatkozó azon szabályára, amely szerint az *EWIV* létezik egyszemélyes formában is.⁵⁴ Ezzel szemben Karsten Schmidt⁵⁵ a személyegyesítő társaságok societás- konstrukciójára (*Sozietätskonstruktion*) hivatkozva kizárja az egyszemélyes személyegyesítő társaság létezését.⁵⁶ Ez elsősorban a társasági közös tulajdon elvéből (*Gesamthandprinzip*) következik.⁵⁷ Amennyiben a személyegyesítő társaságban meglévő részesedés egy személy kezébe kerül, vagy az utolsó előtti tag kiválik, a személyegyesítő társaság felosz-

⁵¹ *HGB* 105. § 3. bek. és 161. § 2. bek. [Lásd: EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 9. p., Rz. 13.]

⁵² EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 9. p., Rz. 13.

⁵³ Vö: *HGB* 140. § 1. bek. 1. mondat 2.

⁵⁴ Weimar, R.: *Einmann-Personengesellschaft – ein neuer Typ des Gesellschaftsrecht?*, ZIP (1997) 1769-1781. pp. [A továbbiakban: WEIMAR: *Einmann-Personengesellschaft – ein neuer Typ des Gesellschaftsrecht?*, ZIP (1997)] 1796-1799.

⁵⁵ SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 8. § IV 2 b) 216-219. pp.

⁵⁶ Vö. *OLG (Oberlandesgericht) Hamm, NZG* (2000) 250 ff.

⁵⁷ A közös tulajdoni jelleg részletes kifejtését lásd: EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) Rz. 66.

lik, mivel a jogállás egy személyben való egyesülésekor a társasági közös tulajdon vita nélkül megszűnik.⁵⁸

4. Alaptípusok: polgári jogi társaság (*BGB-Gesellschaft*) – egyesület (*Vereine*)

Az egyesület (*Verein*) a *BGB* általános részében, a polgári jogi társaság (*BGB-G*) a kötelmi jogban szabályozott. Ezért szólhatnak a didaktikus nézőpontok amellett, hogy a tanulmányokban, a téma ismeret-összegző alapvetéseiben lehetőleg összekössük a törvény rendszertanát, tehát a társasági jogot külön területként a fent említett speciális formák közé szorítsuk be.⁵⁹ Ez a megkülönböztetés a *BGB*-n alapul, ami a személyegyesülések e két alaptípusát tartalmazza:

- egyrészt a polgári jogi társaságot (*BGB-Gesellschaft*), mint a személyegyesítő társaságok prototípusát, s egyben a legszűkebb értelemben vett társaságot, (*BGB* 705. §§ ff.)
- másrészt az egyesületet (*Verein*) [jogképes egyesület (*rechtsfähige Verein*)], mint a testületek alaptípusát. (*BGB* 21. §§)

Minden – legszélesebb értelemben vett – társasági típus e két alapformára vezethető vissza. Ezen ellentétpár mögött voltaképpen a jogi személy és a „*Gesamthand*” – típusú vagyonközösségi társaságok közötti megkülönböztetés áll.⁶⁰

Tehát a német jogban a társasági formák két olyan alapformára vezethetők vissza⁶¹ – a polgári jogi társaságra (*BGB* 705. és köv. §§), valamint az egyesületre (*BGB* 21. és köv. §§) – amelyek a nem jogképes egyesülés, illetve a (jogképes) testület típusa megszületése előtt nyitottak utat.

A *BGB-G*-n alapuló társulások a személyegyesítő társaságok (*Personengesellschaften*). Az egyesülések, amelyek a bejegyzett egyesületre (*eingetragener Verein*) vezethetők vissza, a jogi személyek (*juristische Personen*) fejlődésének gyökerei.

Az ilyen jellegű hozzárendelés és beosztás akkor nyújthat segítséget, ha a mindenkori jogi formára érvényes törvényi szabályozásban meglévő joghözga-
gokat kell kitölteni.

⁵⁸ Vö: SCHMIDT, K.: *Gesellschaftsrecht*³ (1997) 8. § IV 2 b) és 216-219. pp., illetve KÜBLER: *Gesellschaftsrecht*⁵... (1998) 6. § IV 2 d). [EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 9-10. p., Rz. 14.]

⁵⁹ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 5. p. 1. § IV.

⁶⁰ KRAFT – KREUTZ: *Gesellschaftsrecht*¹¹ (2000) 5.

⁶¹ EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 8. Rz. 12.; WANK: *Personengesellschaftsrecht* (1996) 9-10.

A társaságokat ezen szempont alapján lehetséges és hasznos megkülönböztetni: elsősorban a személyegyesülések és testületek szerkezetét tekintve (ez a megkülönböztetési mód a polgári jogi társaság és a bejegyzett egyesület szabályozásával a *BGB*-ben már szerepel), másodsorban a vagyonközösségek és a jogi személyek vagyonszerkezetének figyelembevételével.⁶²

A fenti megkülönböztetés alkalmazható a többi személyegyesülésre is: ezek tehát vagy testületek, mint az egyesület, vagy társaságok. Ez a distinkció lényeges, mert amennyiben a törvényi különbszabályozásban hézagok jelentkeznek, megoldásként a *BGB* szabályozásához kell visszanyúlni és a *BGB* egyesület jogát vagy társasági jogát alkalmazni.⁶³

Mindkét alaptípus szigorú elhatárolása és megkülönböztetése ma azonban már nem tartható teljesen, mivel a vegyes formák képzése [pl. kft. és társaság] a határokat összemossa. A beosztás így csupán a rendszerbeli elhelyezést segíti.⁶⁴

Maga a *BGB* különbséget tesz jogképes, illetve nem jogképes egyesület között (*rechtsfähiger Verein und nichtrechtsfähiger Verein*)⁶⁵, valamint az eszmei célra létrehozott (*Idealverein*) ill. gazdasági haszonszerzési céllal megalapított egyesület⁶⁶ (*wirtschaftlicher Verein*) tekintetében. Megjegyzendő, hogy szokták az *Idealverein* formára az ún. bejegyzett egyesület (*eingetragener Verein, eV*) elnevezést is használni. Az azonban tény, hogy ez utóbbi két típus jogképes egyesületnek számít. Ugyanis abból kifolyólag, hogy a jogképes egyesületek a *BGB* általános részének személyek jogáról szóló fejezetében vannak szabályozva, jogi személyiségeknek tekintendők: mint önálló jogalanyok részt vehetnek a forgalomban, jogokat szerezhetnek, kötelezettségeket vállalhatnak, kivéve nyilvánvalóan azokat, amelyek csak természetes személyekhez kapcsolódhatnak. Ezzel szemben a nem jogképes egyesületekre (*BGB* 54. §) – a jogképes egyesületekre jellemző ismérvek hiánya miatt – kifejezetten a polgári jogi társaságokra vonatkozó rendelkezések az irányadók. Az azonban igaz, hogy a jogtudomány és a joggyakorlat ezt a szabályozást tévesnek tartja és igyekszik az ilyen egyesületeket is jogképesként kezelni.⁶⁷

⁶² Steding, Rolf: *Gesellschaftsrecht: Grundzüge*, 1. Aufl. – Baden-Baden: Nomos (1997) [A továbbiakban: STEDING: *Gesellschaftsrecht* ... (1997)] 54. p.

⁶³ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 10. p., 2. § II.

⁶⁴ HOHLOCH: *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/Deutschland* (1997) 12. p., Rz. 11.

⁶⁵ Jogképes egyesület: *BGB* 21-53, 55-79. §§, nem jogképes egyesület: *BGB* 54. §;

„ideális” egyesület: *BGB* 21. §, gazdasági célú egyesület: *BGB* 22. §

⁶⁶ Ez utóbbi működhet rt. (*AG*), betéti rt. (*KGaA*), kft. (*GmbH*), bejegyzett szövetkezet (*eG*) és kölcsönös biztosító egylet (*VVaG*) formájában.

⁶⁷ KRAFT – KREUTZ: *Gesellschaftsrecht*¹¹ (2000) 3-4. pp., továbbá a *BGB* 54. §-ára vonatkozó kommentárok.

A jogképes egyesületek mellett a nem jogképesek számszerűleg is túlsúlyban vannak. Ugyan a *BGB* 54. §-a a társaság joga alá akarja őket rendelni, azonban ez már a törvényben nincs konzekvensen végigvezetve. A jog fejlődése a különbségeket tovább mélyítette, és a nem jogképes egyesületek jellemzőit több tekintetében is a jogképes egyesületekhez közelítette úgy, hogy a jogképeség hiányának ellenére gyakorlatilag nagyon lényeges elemmé tette annak vizsgálatát, hogy egy személyegyesülés társasági vagy egyesületi tulajdonságot hordoz. A régi bányajogi társaság sem volt jogi személy, de egyesületszerűen szerveződött.⁶⁸

Az elhatárolás a jogképes és a nem jogképes személyegyesülések között áll fenn. Az egyesület a testület alaptípusaként – amint azt a *BGB* kimondja – jogi személy; a *BGB-G* ezzel szemben nem jogképes. Azonban a két elhatárolás nem teljesen fedi egymást. A társaságok szűkebb értelemben az hatályos német jog alapján főszabály szerint nem jogi személyek, azonban megfontolandó lenne számukra jogi személyiséget kölcsönözni. Ennek igénye mutatkozik meg a közkereseti társaság esetében, amely bizonyos tekintetben jogi személyhez közelítő és néhány külföldi jogi szabályozásban jogi személyként is szerepel. Így az *EK EWIV* rendelete is döntési szabadságot biztosít a tagállamok számára, hogy a felségterületükön regisztrált *EWIV*-et a mindenkori nemzeti jogrendnek megfelelően saját jogi személyiséggel ellátják-e vagy sem.

Az alábbi összefoglaló táblázat a fenti két alaptípus jegyeit veti egybe, az elhatárolási szempontokat párhuzamba állítva:

	Polgári jogi társaság (<i>BGB</i> 705-740. §§)	Bejegyzett egyesület (<i>BGB</i> 21-79. §§)
Jogképesség	jogképessége vitatott ⁶⁹	jogképes (<i>BGB</i> 21. §)
Keletkezése	társasági szerződés alapján (<i>BGB</i> 705. §)	bejegyzés révén (<i>BGB</i> 21. §)
Döntéshozatal	alapvetően egyhangúlag (<i>BGB</i> 709. §)	többségi elvű (<i>BGB</i> 32. § (1) bek.)
Ügyvezetés	alapvetően közösen (<i>BGB</i> 709. §)	elnökség által (<i>BGB</i> 27. § (3) bek., 40. §)
Társasági vagyon	nincs a tagoktól elkülönült vagyon, a tagok osztatlan közös tulajdona, ún. „ <i>Gesamthand-vagyon</i> ” érvényesül (<i>BGB</i> 718. §)	a társaságnak a tagok vagyonától elkülönült, saját vagyona van

⁶⁸ HUECK: *Gesellschaftsrecht*¹⁹ (1991) 10. p., 2. § II.

⁶⁹ E problémát a jogalanyiságról szóló részben részletesen kifejtik, és példákkal is alátámasztjuk.

Képviselőt	alapvetően közösen (BGB 714. §)	elnökség által [BGB 26. § (3) bek.]
Felelősség a társaság tartozásaiért	valamennyi tag személyesen felel (BGB 705. §, 427. §)	csak az egyesület vagyona felel
Megszűnési okok	a tagoktól függenek (BGB 723. és köv. §§)	a tagok személyétől függetlenek (BGB 41. és köv. §§)

Ebből az összevetésből is látható, hogy milyen nagy mértékben dominál a polgári jogi társaságnál a személyhez kötöttség elve. Továbbá kitűnik, hogy mennyire meghatározó az egyes tagok személye, ellentétben a bejegyzett társaságokkal, ahol az egyes tagok helyzete kevésbé hangsúlyos. Mindezek arra engednek következtetni, hogy a polgári jogi társaság eredményes működtetéséhez megfelelőbb a kisebb taglétszám, szemben a nagy taglétszám befogadására is alkalmas bejegyzett egyesülettel.⁷⁰

A törvényben egymással szemben áll a jogképes (*rechtsfähiger Verein*) és a nem jogképes egyesület (*nichtrechtsfähiger Verein*). Ez azonban csak a jogképesség ismertetőjegyére vonatkozik. Jogi szabályozását tekintve a nem jogképes egyesület – szemben az érthetetlen és téves BGB 54. §-ával – közelebb áll a jogképes egyesülethez, mint a polgári jogi társasághoz (BGB-G).⁷¹

A társaság (Gesellschaft) és egyesület (Verein) különbségének gyakorlati aspektusa

Ha Németországban fiatalok egy csoportja egy német – francia kapcsolatok támogatását szolgáló egyesületet akarna létrehozni, felvetődik a kérdés, hogy melyik jogi formát kell választaniuk az egyesület számára. Társaság vagy egyesület legyen?

Ehhez meg kell határozni mindkét egyesülés-típus (*Verenigungsform*) jogi feltételeit és típusjegyeit, illetve az alapító elképzeléseit a szervezetről és a tényleges funkciójáról.

A közös célt a baráti kapcsolatok támogatására az államok között eltérő mértékben, különböző külső szervezetekben érhetik el. Előnyben részesíthetnek egy testületileg szervezett magánjogi szervezetet, amely elnökség útján fogja képviselni ezt a jogi szövetséget, így egy formailag jogképes egyesületet hoznak létre. Az egyesület egy alapítási aktus révén jön létre, nevezetesen minden tag

⁷⁰ Az összehasonlítás eredetije WANK: *Personengesellschaftsrecht* (1996) 10. p., de kiegészítve a társasági vagyon jellemzésével.

⁷¹ HOPT – HEHL – VOLLRATH: *Handels- und Gesellschaftsrecht* (1996) 16. p., Rz. 3.

egyértelműségevel elfogadnak egy alapszabályzatot. Ez az egyesület a cégbírósági bejegyzéssel válik jogképesé (BGB 21. §). Ez a jogban, mint a tagok által alkotott személyek feletti egység, vagyis mint testületileg szervezett szövetség és mint jogi személy jelenik meg. A szervek mellett – mint az elnökség, gazdasági vezető – kötelező a névadás is.⁷²

Egy eszmei célra létrehozott egyesület (pl. ADAC) vagy egy jogvédelmet biztosító rt. (ADAC Rechtsschutzversicherungs-AG) vállalkozói tevékenysége nem tekinthető az egyesület gazdasági üzletmenetének a BGB 21-22. §§-ai alapján abban az esetben, ha a részvénytársaság a biztosítottjainak és többi megbízójának formailag a társasággal összekapcsolt biztosítást kínál.⁷³ A tagok személyében történő változásaitól alapján véve független egy ilyen társulás.

Más a helyzet akkor, ha a polgári jogi társaság formáját választják. A társaság jogi értelemben egy személyek feletti szervezatként lép fel, kifejezetten mint egy társaság egysége. A jogok és kötelezettségek elkerülhetetlenül a társasági tag személyéhez kötődnek. Az egyes tagok – mint vagyontulajdonosok és intézkedések birtokosai állnak a középpontban. Ezt személyi alapokkal lehetne leírni, ellentétben a betéti társaságok részesedési elvével, ha a társasági és betéti társasági részesedés nagyságát tekintve eltekintünk a betéti részesedéstől, mint a hatékonyság, szavazati jogok, nyereségrészesedés nagyságfaktorától.⁷⁴

A Szövetségi Legfelsőbb Bíróságnak a társaság vezetésében való közreműködésről szóló törvénnyel⁷⁵ kapcsolatos ítéletében felmerült az, hogy a nagyobb betéti társaságoknál a személyi elemek a „jelentéktelenségig eltörpültek”. A tagok egymáshoz és a társasághoz fűződő kapcsolata csekély intenzitású, mint egy szokásos személyi egyesületnél. Ennek megfelelően – ha eltekintünk a szövetkezetektől⁷⁶ – szavazati jog és szavazati súly a bevitt rész nagysága szerint kerül kiszámításra, vagy a szavazati jogot akár egy teljes hatalommal felruházott nem tag vagy tag is gyakorolhatja. A BGB-G-nek nincs szüksége elnevezésre, szemben az egyesülettel.

Ezzel szemben elsősorban egy széles tagsági bázisra alapozva – mégha csekély számú munkaerővel is – de az egyesület céljának túl kell érnie a tagok

⁷² Pl. „Münchener Idösek Klubja” bejegyzett egyesület, München. Maiberg, Hermann: *Gesellschaftsrecht*, 7., überarb. Aufl. – München; Wien: Oldenbourg (1990) [A továbbiakban: MAIBERG: *Gesellschaftsrecht*⁷ (1990)] 6. p. Rz. 7.

⁷³ Az egyesületi jogi hatáskörhöz kapcsolódóan az ún. mellékcél privilegium (*Nebenzweckprivileg*) kifejtésének engedélyezésénél fordul elő a részvénytársaságban – összefüggésben az általa működtetett biztosítási tevékenységgel. Lásd BGH Urt. v. 29.9.82. NJW 1983, 569. ff.

⁷⁴ MAIBERG: *Gesellschaftsrecht*⁷ (1990) 7. p., Rz. 8.

⁷⁵ *Mitstimmungsgesetz* von 1976.

⁷⁶ MAIBERG: *Gesellschaftsrecht*⁷ (1990) Rz. 361. ff.

egyéni érdekein. Így, ha visszaemlékezünk a társaság – egyesület összehasonlításának bevezetőjében feltett kérdésre, a válaszuk: a német – francia barátságok támogatására lehetőség egyesületet alapítani.⁷⁷

5. A bejegyzett egyesület (*eingetragene Verein*) mint jogi személy

A jogi személyek olyan társadalmi szervezetek, amelyek számára a jogrend saját jogképességet biztosít, ennek révén jogok és kötelezettségek alanyai lehetnek. A jogi személyek tehát önállóan jogképesek. Jogaik és kötelezettségeik a sajátjaik, és nem egyeznek meg a hozzájuk tartozó természetes személyek jogaival és kötelezettségeivel.

Például annak a teleknek, amelyen az olajfinomítással foglalkozó „Európai Kőolaj Rt.” (*Europäische Erdöl-Aktiengesellschaft*) tevékenykedik, akkor tulajdonosa az rt., mint jogi személy, ha azon a tulajdonjogot a társaság, nem pedig a részvényesek vagy az elnökség szerezte.⁷⁸

A jogi személyiség jogforma létrehozása szükséges volt, annak az érdekében, hogy azoknak a jogoknak és kötelezettségeknek, amelyek nem a természetes személyek jogképességéhez tartoznak egy hozzárendelési alapot adjon. A jogi személy meglétével olyan szervezeti formák kialakítása válik lehetővé, amelyek a modern ipari társadalom jogi ügyei miatt elengedhetetlenül szükségesek.

Példa: A BGB kialakulásakor komoly viták folytak arról, hogy milyen lehet a jogi személyiségek jogi természete. Többek között arról szólt ez, hogy a jogi személy csak egy kitalált, fiktív személy (fikciós elmélet, *Fiktionstheorie*), vagy a szervezetek szociológiai realitásán alapulva egy, a „magánszeméllyel megegyező valóságos és teljes személy”-e. (A „valódi szervezeti személyiség” elmélete, *Theorie der realen Verbandspersönlichkeit*).⁷⁹

Különbség tehető a közjogi jogi személyek (szövetség, államok, községek, kerületek) és a magánjogi jogi személyek között. A magánjogi jogi személyek közé tartoznak a bejegyzett egyesületek, a részvénytársaságok, a kft., bejegyzett szövetkezetek, kölcsönös biztosító egyletek (*Versicherungsvereine auf Gegenseitigkeit*) és a gazdasági egyesület (*wirtschaftliche Verein*).⁸⁰

A jogi személyek jogképességüket az állami nyilvántartásba való bejegyzéssel nyerik. Ilyen az az egyesületi nyilvántartás (*Vereinsregister*), a cégjegyzék (*Handelsregister*), szövetkezetek nyilvántartása (*Genossenschafts-*

⁷⁷ Uo. 7. p., Rz. 8.

⁷⁸ EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 10. p., Rz. 15.

⁷⁹ Uo.

⁸⁰ EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 10-11. pp., Rz. 15.

register) stb. Lehetséges az is, hogy jogképességüket az állam által történő rájuk ruházással nyerik el, mint pl. a kölcsönös biztosító egyletek (VVaG).

A jogi személyiség megszerzése még nem jelenti azt, hogy a jogi személy jogügyletekben eljárjon, pl. értékesítési szerződést kössön. Egy jogi személyiség a jogügyletekben csak természetes személyek segítségével tud cselekedni. Ezek a személyek alkotják a jogi személy szervezetét, amelyek ezeket a célokat végrehajtják, pl. a bejegyzett egyesület vagy a részvénytársaság elnöksége. A szervek szolgálhatják a jogi személyen belüli döntéshozatalt, ilyen például a sportegyesület taggyűlése, vagy az rt. közgyűlése.

A jogi személy szerveinek tevékenysége a jogi személy cselekvésének számít. A jogi személy tehát akkor cselekszik saját maga, ha a szervei cselekszenek számára. Elmondható, hogy a jogi személy a szervein keresztül cselekszik.

A cselekvés közvetlen magánjogi következményei, főként a jogok és kötelezettségek elnyerése, csak a jogi személyre magára vonatkoznak. A jogi személy hitelezői felé csak a saját vagyona erejéig felel. Főszabály szerint a jogi személy tagja személyes vagyonával nem felel.⁸¹

Példa: Ha az rt. elnöksége az rt. számára harmadik személlyel értékesítési szerződést köt, az rt. mint jogi személy cselekszik. Az rt., és nem az elnökség vagy az elnökség tagjai válnak a szerződésből eredő jogok és kötelezettségek alanyává. Amennyiben a részvénytársaság jogainak és kötelezettségeinek nem tud eleget tenni, a hitelezők nem kérhetik az elnökség tagjaitól vagy a tagoktól ezek teljesítését. Nem az elnökség vagy annak tagjai, hanem az rt., mint olyan a kötelelem viselője.⁸²

Alapvetően a jogi személyek is lehetnek az általános személyiségi jogok alanyai; mindemellett ez a jogalanyiség tartalmilag korlátozott. Ennek indoklása a kialakulás alapjaiból ered, méghozzá az Alkotmány személyiségi jogokra vonatkozó részének levezetéséből. A BGH véleménye szerint⁸³ a személyiségi jogok védő hatásának kiterjesztése a természetes személyekről a jogi személyekre akkor lehetséges, ha azok jellegükből vagy funkciójukból eredően ezt igénylik. Ilyen eset az, amikor a jogi személyek „szociális igényükben mint gazdasági vállalat vagy munkaadó érintettek”.⁸⁴

A BGH egy esetben helyt adott a vállalat általános személyiségi joga megsértésének, amikor is egy szakértő, aki továbbképzéseket tartott könyvvizsgálóknak és adótanácsadóknak, a Szövetségi Közlönyben megjelenített éves

⁸¹ EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 11. p., Rz. 16-18.

⁸² Uo. 11. p. Rz. 18.

⁸³ BGHZ 98, 94, 97.

⁸⁴ BGHZ 98, 94, 97 [Lásd: EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 12. p., Rz. 19.]

pénzügyi helyzetről szóló jelentéseket úgy adott át bankoknak és szemináriumi résztvevőknek, hogy a cég nevét és címét nem tette felismerhetetlenné. A BGH úgy véli, hogy amennyiben egy ilyen szemináriumot – az „Éves elemzés a bankok szemszögéből” – megtartottak, és szakértő közönség kezébe ilyen anyag került, ez egy olyan figyelemfelhívó effektus is egyben, amely a címzettek figyelmét az érintett vállalat pénzügyi szituációjára tereli, és kritikus értékelés alapjául szolgál. Ekkor a tudomány szabadsága (*Wissenschaftsfreiheit*)⁸⁵ és a vállalat Alkotmányban biztosított általános személyiségi jogai egymással szemben állnak.

A Német Alkotmánybíróság⁸⁶ azt a véleményt képviseli, hogy a jogi személyiségek alapjogok alanyainak tekinthetők és a különböző anyagi alapjogok védelme biztosítható számukra, ez azonban csak akkor jogszerű, ha a társaságok alapítása és működtetése maga is jogszerű.⁸⁷

Zusammenfassung

Das Gesellschaftsrecht beruht auf einer Grundidee, die in Verselbständigung vom Vermögen mit der Konsequenz der Haftungsbeschränkung fokussiert. Dementsprechend differenziert das Gesellschaftsrecht zwischen Personengesellschaften und Körperschaften.

Üblicherweise unterscheidet das deutsche Recht Personengesellschaften und Körperschaften. Als Charakteristikum der Personengesellschaft gilt die Abhängigkeit von der Individualität ihrer Gesellschafter, als Charakteristikum der Körperschaft dagegen die überindividuelle Verselbständigung.

Es wird noch zu zeigen sein, dass diese Eigenschaften der Personengesellschaften bzw. Körperschaften nur typischerweise, nicht dagegen begriffsnotwendig zukommen. Sie prägen aber doch den gesetzlichen Strukturtypus.

Diese Unterscheidung ist jedenfalls für die Ordnung der gesetzlichen Rechtsformen von großer Bedeutung. Historisch gesehen sind die Personengesellschaften des geltenden Rechts als deutschrechtlich modifizierte *societas* entstanden, die Körperschaften dagegen als Vereine, unter denen als eine besondere Gruppe die Kapitalgesellschaften herausragen.

Die Unterscheidung zwischen Personengesellschaften und Körperschaften ist für das Verständnis des geltenden Rechts unentbehrlich. Klarheit muss allerdings darüber bestehen, dass mit ihr nur die vom Gesetz unterstellte Idealstruktur und nicht in jedem Fall die tatsächlich vorgefundene Realstruktur benannt ist. Die Gestaltungsfreiheit im Gesellschaftsrecht hat zum Entstehen kapitalistischer Personengesellschaften und personalistischer Kapitalgesellschaften geführt. Im Fall der GmbH kann man sogar sagen, dass diese Gesellschaft – obwohl als kleine Kapitalgesellschaft konzipiert – in der

⁸⁵ GG 5. cikkely 3. szakasz.

⁸⁶ BVerfG (BVerfGE 68, 193, 208.; BVerfG NJW 1990, 1783.

⁸⁷ EISENHARDT: *Gesellschaftsrecht*¹⁰ (2002) 12-13. pp., Rz. 20.

Mehrheit der Fälle personalistisch strukturiert ist, vor allem bei den Familiengesellschaften und Körperschaften nicht als eine unüberwindbar trennende Schlucht verstanden werden.

Eine strenge Abgrenzung und Unterscheidung der beiden Grundtypen lässt sich heute indes nicht mehr voll durchhalten, da die Bildung von Mischformen (z. B. GmbH & Co. KG) die Grenzen verwischt. Der Wert der Einteilung erschöpft sich so weitgehend in der Herstellung systematischer Kategorien. Daraus folgt: die Worte „Personengesellschaften“ und „Körperschaften“ bezeichnen einen idealtypischen Gegensatz und zwei sich gegenseitig ausschließende Tatbestände.

Im Wirtschaftsleben erfolgt einer Gesellschaft zur Bündelung der Interessen zweie oder mehr Rechtspersonen. In Form der Personengesellschaft stellt unser Recht hierfür ein ausgesprochen flexibles, das heißt gestaltungsfähiges und gestaltungsoffenes Instrumentarium zur Verfügung. Der Kontrast zur Kapitalgesellschaft und deren Förmlichkeiten sind bemerkenswert.

Als Vorteile der Personengesellschaften sind allererst die folgenden zu erwähnen: Die Anpassungsfähigkeit (Flexibilität) der Personengesellschaft kommt in allen Beiträgen dieses Werkes Ausdruck. Eine Personengesellschaft kann ohne „harte“ Rechtsakte entstehen, ja sogar häufig unbemerkt oder jedenfalls unbeabsichtigt, und ebenso wieder beendet werden. Eine Personengesellschaft kann natürliche oder juristische Personen Gesellschafter werden lassen und sich auch außerhalb nationaler Grenzen bewegen.

Innen- und Außengesellschaften. Ein weiteres Kriterium zur Differenzierung zwischen Personenvereinigung und Körperschaft ergibt sich bei Rückgriff auf die Merkmale der Innen- und Außengesellschaft. Innengesellschaft kennzeichnet dabei die Beziehung der Gesellschafter untereinander, die Außengesellschaft die Beziehung der Gesellschaft zu Dritten. Eine Körperschaft ist zugleich Innen- und Außengesellschaft. Eine Personengesellschaft kann, wie am Beispiel der stillen Gesellschaft ersichtlich wird, auch als reine Innengesellschaft bestehen. Der Unterschied beruht auf der zwangsläufigen Rechtsfähigkeit der Körperschaften. Rechtsfähige Verbände nehmen notwendig als Einheit am Rechtsleben teil und sind daher immer Außengesellschaft.

Bei der Rechtsformwahl kann es schließlich eine Rolle spielen, ob eine Rechtsform als Allzweckinstrument für jeden erlaubten Zweck zur Verfügung steht oder ob sie nur für bestimmte Zweck gewählt werden kann (so die Genossenschaft, der Versicherungsverein auf Gegenseitigkeit, die Partenreederei, die Freiberufliche Partnerschaft oder die Europäische Interessenvereinigung). Insofern kann man von Universal- und Spezialrechtsformen sprechen.